

Tampereen hiippakunta

Piispantarkastusohje seurakunnille

I Piispantarkastuksen tarkoitus

Piispantarkastuksen suorittaminen perustuu KJ 18:4-8 annettuihin määräyksiin.

Tampereen hiippakunnassa piispantarkastus ymmärretään seurakunnassa tapahtuvaksi ohjatuksi oppimisprosessiksi ja hengelliseksi matkaksi, joka huipentuu piispanvisitaatioon. Piispantarkastus on konsultatiivinen ohjausprosessi, jossa piispa esikuntansa avulla ohjaa seurakunnan hengellistä matkaa.

Piispantarkastuksen ja siihen liittyvän prosessin koordinoinnista vastaa hiippakuntadekaani. Hallinnon ja talouden tarkastuksen koordinoija on lakimiesasessori.

Piispantarkastuksen tavoitteena on:

- Olla keskeinen osa piispan kaitsentaa, tukea, ohjausta ja valvontaa seurakunnan tehtävän toteuttamiseksi ja kirkon ykseyden vaalimiseksi (KJ 18:1).
- Tukea seurakuntaa, työyhteisöä ja luottamushenkilöitä, oman perustehtävän ja vision selkiyttämässä ja oman työnsä kehittämässä.
- Tukea (kirkkoherran, talouspäällikön ja muiden esimiesten) johtajuutta seurakunnassa.
- Olla vuorovaikutteinen prosessi, joka auttaa seurakuntaa arvioimaan itse itseään ja hyödyntämään palautetta.
- Avata ja vahvistaa seurakunnan yhteyksiä paikkakunnalla ja lisätä seurakunnan näkyvyyttä.
- Vahvistaa hengellistä matkakumppanuutta, yhteistä rukousta ja jumalanpalveluselämää.

II Piispantarkastus prosessina

Seurakuntien valinta

Tuomiokapitulin johtoryhmä (piispa, dekaani ja lakimiesasessori) arvioi piispantarkastusten aikataulua ja tarvetta kahdeksi tai kolmeksi vuodeksi eteenpäin. Piispanvisitaatioita toteutetaan viisi tai kuusi vuodessa. Hiippakuntadekaani huolehtii yhdessä piispan sihteerin kanssa prosessin aloituspäivän ja visitaation aikataulutuksesta ja seurakuntien informoisesta. Dekaanin sopii yhdessä kirkkoherran kanssa, ketkä olisivat sopivia työyhteisökonsultteja prosessiin. Seurakuntaan lähetetään kuvaus piispantarkastuksesta sekä ohjeet dokumentaatiosta ja viestinnästä.

Prosessin käynnistys

Piispantarkastusprosessiin nimetty konsulttipari kutsuu koolle neuvottelun tai neuvotteluita, joissa sovitaan prosessin kulusta noin 4-6 kuukautta ennen visitaatiota. Mukana neuvottelussa ovat ainakin kirkkoherra, lääninrovasti, talouspäällikkö, johtoryhmää ja luottamushenkilöjohtoa, tarvittaessa myös dekaani ja/tai pappisasessori. Neuvottelun tarkoituksena on aikatauluttaa aloitussunnuntain

jälkeinen työskentely (Matkakumppanuuden päivä ja Toimintaympäristön tutkiminen), sopia sisällöistä sekä rooleista prosessin aikana. Konsultit huolehtivat asioiden kirjaamisesta.

Lakimiesasessori on yhteydessä talouspäällikköön ja kirkkoherraan n. 3-4 kk ennen hallinnon ja talouden tarkastusta sopiakseen sen tarkemmasta ajankohdasta. Tarkastuksessa sovelletaan kirkkohallituksen virastokollegion 2.11.2017 hyväksymiä hallinnon ja talouden tarkastuksen ohjeita.

Näiden neuvottelujen pohjalta kirkkoherra lähettää piispalle piispantarkastussuunnitelman ja visitaation ohjelman (n. 4 - 6 kk ennen visitaatiota). Piispa vahvistaa valmistelun pohjalta tarkastuksen laajuuden ja ohjelman (KJ 18:4).

Heti prosessin käynnistyessä seurakunnassa on hyvä miettiä ja suunnitella piispantarkastuksen viestintää.

Kenelle viestitään?

Mitä halutaan kertoa?

Millä välineillä kerrotaan?

Kuka/ketkä kertovat?

Milloin kerrotaan?

Piispan sihteeri toimittaa seurakunnalle sen tarvitsemia kuvamateriaalia kapitulin kuva-arkistosta.

Kirkkoherra huolehtii konsulttien kanssa siitä, että koko prosessista koostetaan visitaation jälkeen piispantarkastuskertomus arviointineen ja kehittämis ehdotuksineen ja se lähetetään piispan sihteerille sähköpostitse annetun aikataulun mukaisesti.

Aloituspäivä

Aloituspäivä aloitetaan messulla, jonka seurakunta toteuttaa yhdessä seurakuntalaisten kanssa. Piispa ja konsultit ovat vieraana messussa. Messun lopuksi piispa tervehtii seurakuntaa.

Kysymyksiä pohdittaviksi messun suunnittelua varten:

Miten seurakunnan jumalanpalvelus liittyy alueen ihmisiin?

Voidaanko messussa avata katsetta kohti yhteisöä?

Miten jumalanpalvelusyhteisön ääni saadaan kuuluvaksi prosessissa?

Jumalanpalveluksen jälkeen seurakuntalaiset kutsutaan esimerkiksi kirkkokahville tai lounaalle, jonka jälkeen seuraa yhteistä työskentelyä konsulttien tai seurakunnan omalla johdolla.

Aloitussunnuntain kokonaisuuden toteuttamiseen on tarjolla kolme eri vaihtoehtoa. Seurakunta valitsee toteutustavan konsulttien kanssa.

Ohjelmavaihtoehdot:

- Kahvilatyöskentely.
Minkä äärelle seurakunnan olisi hyvä pysähtyä?
- Kyläluodat.
Mitkä ovat seurakuntamme vahvuudet?
- Open space-työskentely.
Mistä koen iloa tässä seurakunnassa? Missä haluaisin olla mukana? Mitä minulle merkitsee olla tämän seurakunnan jäsen? Toivoisin seurakunnalta?

Matkakumppanuuden päivä – Emmauksen tiellä

Matkakumppanuuden päivän tarkoituksena on pysähtyä yhdessä työyhteisönä kuuntelemaan Jumalan puhetta. Missä minä ja me olemme suhteessa Jumalaan tässä ja nyt, turvallisesti yhdessä hengellistä työtä tekevän yhteisön työntekijöinä? Matkakumppanuuden päivän suunnittelussa taustana on teksti Luuk. 24:13-35.

Asessori ohjaa työskentelyn konsulttien mukana. Työskentelyyn voidaan kutsua mukaan luottamushenkilöt.

Matkakumppanuuden päivän toteuttamiseen on tarjolla neljä eri ohjelmavaihtoehtoa. Seurakunta valitsee toteutustavan konsulttien kanssa.

Ohjelmavaihtoehdot:

- Työskentely ulkona, lounas ja messu.
Ohjattua hiljentymistä ja Jumalan puhuttelun kuuntelemista itsenäisesti ja yhdessä. Yhteinen ateria ja messu. Päivä päättyy klo 15.00 alkavan messun jälkeen.
- Tekstimeditaation päivä.
Koko päivän kestävä rukouksen ja tekstimeditaation päivä. Päivä voidaan toteuttaa esim. leirikeskuksessa tai jossain muussa rauhallisessa ympäristössä. Päivään sisältyy lounas ja päivällinen. Päivä päättyy iltarukoukseen noin klo 18.00.
- Missä olemme nyt?
Pieni pyhiinvaellus ja narratiivista jakamista: Missä minä olen nyt? Missä me työyhteisönä olemme nyt? Uusien mahdollisuuksien katselemista työyhteisönä. Lounas nautitaan yhdessä. Päivä päättyy klo 16.00.
- Miniretriitti.
Rukoushetkiä ja raamattumeditaatiota. Lounas nautitaan yhdessä. Päivä päättyy noin klo 14.00.

Toimintaympäristön tutkiminen - Me Jumalan maailmassa

Toimintaympäristön tutkimisen tarkoituksena on ulospäin suuntautuminen ja suuntautuminen ulos tutuista kohti vähemmän tunnettua. Tutkimusmatkalle voidaan kutsua mukaan luottamushenkilöt ja seurakuntalaisia. Tutkimusmatkalla kysytään: Mistä meidän tulisi tulla tietoisiksi tai vaikutetuiksi? Miten tulemme valotetuksi siitä todellisuudesta, jossa ihmiset paikkakunnallamme elävät?

Toimintaympäristön tutkimisen toteuttamiseen on tarjolla neljä eri ohjelmavaihtoehtoa. Seurakunta valitsee toteutustavan konsulttien kanssa.

Ohjelmavaihtoehdot:

- Kaupunkipyhiinvaellus.
Vierailut pyhiinvaelluskohteissa, omakustanteinen lounas oman ryhmän kanssa itse valitussa paikassa, vierailun reflektointi omassa ryhmässä ja kahvit. Päivä päättyy messuun klo 15.00.
- Leivän jakaminen.
Viedään seurakunnan tervehdys eri yhteisöihin. Yritykset, yhdistykset, ihmiset torilla tms. Päivä alkaa aamukahvilla ja päättyy iltapäiväkahveihin klo 14.30.
- Tutkiva työskentely.
Tutkimus-/fakta-/tilastotiedon tutkimista, valottumisharjoitus, vierailuja, työntekijöiden ja seurakuntalaisten yhteistä työskentelyä sovittuina aikoina. Suunnitelma tehdään prosessin alussa konsulttien kanssa.

- D-areena.

Valitaan jokin perusteema, jonka ympärille kootaan D-areena-työskentely sytykepuheenvuoroineen eri näkökulmista. Työskentely alkaa esim. klo 15.00 ja päättyy klo 18.00.

Hallinnon ja talouden tarkastus

Hallinnon ja talouden tarkastus (KJ 18:5) suunnataan erityisesti hyvän hallinnon kehittämiseen. Tarkastus suoritetaan n. 1-2 kuukautta ennen visitaatiota. Siihen osallistuvat lakimiesasessori ja lääninrovasti.

Kirkkoherran ja piispan keskustelu

Piispan ja kirkkoherran keskustelu tapahtuu noin kaksi kuukautta ennen visitaatiota. Tapaamisen tarkoitus on käydä läpi sitä, mitä työskentely seurakunnassa on nostanut esiin. Näkökulmana on johtajuus: Millaista johtamisen vuodenaikaa kirkkoherra itse elää seurakuntansa johtajana? Mitä hän on oivaltanut prosessissa seurakuntansa hengellisestä tilanteesta? Tämä luo pohjaa piispan pastoraaliselle ohjaukselle ja valmistautumiselle visitaatioon. Tapaamisessa käydään läpi visitaation ohjelma.

Visitaatioviikonloppu:

Piispan vierailun eli visitaation aikana piispa tapaa luottamushenkilöt ja työntekijät, vierailee yhteistyötahojen luona, antaa loppulausunnon ja toimittaa messun. Tarkastuksen toimittajien puolelta piispan vierailussa ovat koko ajan mukana pappisasessori ja lääninrovasti, seurakunnan puolelta kirkkoherra ja mahdollisuuksien mukaan neuvoston varapuheenjohtaja. Ulkopuolista notaaria ei käytetä. Kirkkoherra valtuuttaa sopivan henkilön välttämättömien muistioiden ja sovittujen kehittämistoimenpiteiden kirjaamiseen.

Torstai-perjantai:

Piispan vierailu aloitetaan kaikille avoimella, mieluiten kirkossa pidettävällä rukoushetkellä. Piispa vierailee päivän aikana kouluissa, työpaikoilla ja kunnan johtoa tai muita sidosryhmiä tapaamassa. Seurakunnan on huolehdittava tilaisuuksien mediajulkisuudesta. Pienessä seurakunnassa pyritään toteuttamaan edellä sanottu yhtenä päivänä eli perjantaina.

Lauantai:

Lauantaina on koolla koko työyhteisö (työntekijät, luottamushenkilöt ja vastuunkantajat). Fokus on tulevaisuudessa: Miten Kristuksen kirkon missio tällä paikkakunnalla voi toteutua parhaalla mahdollisella tavalla? Mihin seurakuntaa kutsutaan? Tulevaisuustyöskentelyssä ovat läsnä piispa, asessori, lääninrovasti ja konsulttipari. Piispan, lääninrovastin ja asessorin antaman palautteen tarkoitus on rohkaista seurakuntaa, luottamushenkilöitä ja työntekijöitä seurakuntaelämän jatkuvaan kehittämiseen.

Sunnuntai:

Sunnuntai on varattu juhalle. Sen keskuksena on piispan johtama messu. Sen jälkeen voidaan pitää lounas ja päiväjuhla.

Kirkkoherra valmistelee visitaatioviikonlopun ohjelman yhdessä piispan kanssa. Konsultit ohjaavat lauantain työskentelyjä.

Lääninrovastin jälkitarkastus

Lääninrovasti toteuttaa jälkitarkastuksen 5 tai 6 kk piispanvisitaation jälkeen, kuitenkin ennen piispanvisitaation jälkiarviointia. Jälkitarkastuksen tarkoituksena on arvioida niitä kehittämistoimenpiteitä, joihin piispantarkastuskertomus on kiinnittänyt huomiota. Lääninrovasti osallistuu neuvoston kokoukseen, jossa arviointikeskustelu käydään.

Piispanvisitaation jälkiarviointi

Noin puoli vuotta visitaation jälkeen kirkkoherra ja talouspäällikkö tapaavat kapitulissa piispan, dekaanin, lakimiesasessorin ja konsultit ja käyvät arvioivan keskustelun: Miten piispanvisitaatio, prosessi sekä hallinnon ja talouden tarkastus työskentelyineen ovat palvelleet omaa johtamistyötä ja seurakuntaa? Lääninrovasti ja/tai pappisasessori kutsutaan jälkiarviointiin tarpeen mukaan. Arvioinnin tarkoitus on palvella esimiesten omaa oppimista sekä välittää palaute piispalle ja piispanvisitaation toimijoille. Johtoryhmä arvioi omasta näkökulmastaan piispanvisitaation tämän jälkeen.

III Aineisto

Piispantarkastuksen tarkoituksena on tukea seurakunnan toimintaa, johtamista ja hallintoa. Siksi tuomiokapituli voi kunkin seurakunnan yksilöllisistä tarpeista ja kehityshaasteista käsin pyytää erilaista aineistoa tai selvitystä ohjauksensa tueksi.

On kuitenkin tarkoituksenmukaista, että seuraavat asiakirjat toimitetaan piispan ja tuomiokapitulin käyttöön:

- viimeisin tasekirja
- seurakunnan voimassa oleva strategia
- viimeisin toiminta- ja taloussuunnitelma
- viimeisin henkilöstökertomus tai henkilöstötilinpäätös
- viimeisin tilintarkastuskertomus ja tilintarkastajien muistiot neuvostolle

Lakimiesasessori ja lääninrovasti voivat pyytää tarpeen mukaan selvityksiä hallintoon ja talouteen liittyvistä seikoista.

Piispantarkastus tuottaa seuraavia dokumentteja:

- Kirkkoherran suunnitelma piispantarkastusprosessista ja piispanvisitaation ohjelma.
- Kirkkoherran kuvaus Matkakumppanuuden päivästä ja Toimintaympäristön tutkimisesta (sisältäen mahdollisesti kirkkoherran ja kirkko-/seurakuntaneuvoston arvion seurakunnan tilasta ja kehittämistarpeista).
- Lakimiesasessorin muistio hallinnon ja talouden tarkastuksesta.
- Mahdolliset muistiot työntekijöiden ja luottamushenkilöiden neuvotteluista sekä mahdollisista sidosryhmätapaamisista.
- Kirkkoherran konsultin kanssa työstämä piispantarkastuskertomus, joka sisältää koko piispantarkastusprosessin keskeiset löydöt, arviot ja kehittämissuhteet.

- Lääninrovastin jälkiarviointi.

Seurakunta saa piispantarkastusprosessin alussa tietoonsa dokumenttien toimittamisen aikataulun.